

Tiểu thuyết “*Hà Hương phong nguyệt*” của Lê Hoàng Mưu nhìn từ diễn ngôn tính dục

Bùi Quang Khải

Học viên cao học trường Đại học Văn Hiến

Email: echip1986@gmail.com

Ngày nhận bài: 07/01/2022; Ngày sửa bài: 02/3/2022; Ngày duyệt đăng: 08/3/2022

Tóm tắt

Lê Hoàng Mưu là nhà văn tiêu biểu trong văn học Quốc ngữ Nam Bộ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Ông có đóng góp lớn trong việc đổi mới, hiện đại hóa thể loại tiểu thuyết Việt Nam hiện đại. Bài viết tập trung nghiên cứu tiểu thuyết “*Hà Hương phong nguyệt*” của Lê Hoàng Mưu nhìn từ diễn ngôn tính dục. Việc sử dụng lý thuyết diễn ngôn tính dục để khám phá giá trị của tác phẩm, bài viết chủ yếu khai thác ba biểu hiện: (1) Tính dục - bản năng tự nhiên và nỗi ám ảnh tha hóa con người, (2) Tính dục như một phương tiện giải tỏa cô đơn, (3) Ngôn ngữ và hành vi nhục thể.

Từ khóa: diễn ngôn tính dục, Lê Hoàng Mưu, tiểu thuyết *Hà Hương phong nguyệt*, văn học Quốc ngữ Nam Bộ

Novel “*Ha Huong phong nguyệt*” by Le Hoang Muu - view of sexual discourse

Abstract

Le Hoang Muu is a typical writer in Southern Vietnamese literature at the end of the 19th century and the beginning of the 20th century. He made great contributions to the renewal and modernization of the modern Vietnamese novel genre. The article focuses on studying the novel “*Ha Huong Phong Nguyệt*” by Le Hoang Muu from the view of sexual discourse. Using the theory of sexual discourse to discover the value of the work, the article mainly exploits three expressions: (1) Sex - natural instinct and obsession with alienating people, (2) Sex as a means of relieving loneliness, (3) Language and physical behavior.

Keyword: *Ha Huong Phong Nguyệt* novel, Le Hoang Muu, sexual discourse, Southern Vietnamese literature

1. Mở đầu

Bối cảnh văn hóa - xã hội Nam Kỳ những năm cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX có những bước chuyển mình lớn ở nhiều phương diện, đặc biệt văn học Quốc ngữ Nam Bộ phát triển rất đa dạng, phong phú và phức tạp. Tiểu thuyết, thơ ca, các loại hình diễn xướng dân gian cho đến báo chí, in ấn, xuất bản đều đạt những thành tựu nhất định. Có lẽ tiểu thuyết chữ Quốc ngữ trong giai đoạn này là thể loại phát triển mạnh mẽ

nhất với các đại diện tiêu biểu như: Trương Vĩnh Ký, Huỳnh Tân Trai, Nguyễn Chánh Sắt, Hồ Biểu Chánh, Nguyễn Thành Long, Phạm Minh Kiên, Lê Hoàng Mưu, Tân Dân Từ, ...

Lê Hoàng Mưu là một nhà tiểu thuyết tiêu biểu trong văn học Quốc ngữ Nam Bộ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Ngay từ khi mới xuất hiện trên văn đàn, ông đã trở thành một hiện tượng nổi bật với các tác phẩm tiểu thuyết ngôn tình như: *Hà Hương phong*

nguyệt, Hồ Thế Ngọc, Oán hồng quần, Đố Triệu kỳ duyên, ... Với những tác phẩm trên, Lê Hoàng Mưu đã gây ra nhiều cuộc tranh cãi âm ỉ trong đời sống văn nghệ thời đó. Đặc biệt là tiểu thuyết *Hà Hương phong nguyệt* bị phê phán gay gắt, vì tác phẩm đã đề cập đến vấn đề nhạy cảm trong đời sống con người - tính dục, trong bối cảnh xã hội Nam Bộ vẫn còn nặng nề đạo đức - luân lý phong kiến. Nghiên cứu tiểu thuyết *Hà Hương phong nguyệt* của Lê Hoàng Mưu từ diễn ngôn tính dục, một mặt tìm lại vẻ đẹp của tác phẩm văn chương đã bị phủ bụi của thời gian, mặt khác góp phần khẳng định sự tiên bộ trong tư tưởng, nghệ thuật tiểu thuyết cũng như vị trí của Lê Hoàng Mưu trong những năm đầu hiện đại hóa nền tiểu thuyết Việt Nam.

2. Tính dục - bản năng tự nhiên và nỗi ám ảnh tha hóa con người

Diễn ngôn trong quan niệm của Mikhail Bakhtin không phải là ngôn ngữ. Khi đặt ra mối quan hệ giữa ngôn từ với đời sống và ý thức hệ, Bakhtin khẳng định: *“Tất cả mọi đặc điểm của diễn ngôn mà tôi biết là tính kí hiệu thuần túy, tính thích ứng phổ biến về ý thức hệ, tính tham dự giao tiếp đời sống, trở thành tính chức năng bên trong của diễn ngôn và cuối cùng là tính tồn tại tất yếu của các hiện tượng kèm theo của mọi hành vi ý thức hệ. Tất cả các đặc điểm đó làm cho diễn ngôn trở thành đối tượng nghiên cứu cơ bản của khoa học hình thái ý thức”* (Vũ Thị Hương, 2018: 32).

Nhà phân tâm học Sigmund Freud đã nghiên cứu khá kỹ về tính dục cũng như các giai đoạn phát triển của tính dục, quan điểm về chủ đề này được ông tập trung nghiên cứu trong công trình *Ba tiểu luận về lý thuyết tính dục*. Ông cho rằng: *“Theo ý kiến phổ biến rộng rãi nhất, tính dục con người chủ yếu hướng tới chỗ làm cho các cơ quan*

sinh dục của hai cá nhân thuộc giới tính khác nhau tiếp xúc với nhau. Những cái hôn, việc nhìn ngắm, sờ mó thân thể bạn làm tình được coi là những biểu hiện phụ, những hành vi mào đầu” (Freud, 1917; Nguyễn Xuân Hiếu dịch, 2020).

Foucault đặt tính dục trong mối quan hệ với quyền lực - sự thật - chủ thể. Theo ông dưới mạch ngầm diễn ngôn tính dục là hệ vi mạch những đối kháng quyền lực. *“Đó là sự trấn áp do quyền lực xã hội, cụ thể là quyền lực dưới hình thức tri thức. Vì vậy để hiểu các hiện tượng đời sống xã hội (tính dục là một hiện tượng) thì cần phải khảo cổ học tri thức trong diễn ngôn để giải mã nó”* (Vũ Thị Hương, 2018: 40). Nghĩa là theo Foucault thì không xét diễn ngôn tính dục đơn thuần ở bề ngoài ngôn ngữ học, ông bàn trên ý nghĩa triết học (nhân sinh quan, thế giới quan), tư tưởng hệ (trường tri thức thời đại) và văn hóa học (ứng xử của con người). Chúng tôi cũng sẽ xem xét diễn ngôn tính dục từ góc độ đa diện này. Diễn ngôn tính dục là một tạo tác xã hội và tính dục chứa đựng những giá trị văn hóa, chính trị và truyền dẫn những quan hệ quyền lực.

Theo nhà phân tâm học Jung thì tính dục là bản năng thuộc về vô thức tập thể: *“Vô thức tập thể theo Jung là ký ức của loài người, là kết quả của đời sống thị tộc. Vô thức tập thể tồn tại trong mọi người và mỗi người, là cơ sở của tâm trạng cá nhân và căn cước văn hóa tộc người”* (Jung, 1964; Vũ Đình Lưu dịch, 2007: 214). Các diễn ngôn trực tiếp về tính dục của Lê Hoàng Mưu đi ngược với quan niệm đạo đức của người Việt lúc bấy giờ, khiến dư luận quy kết tác phẩm của ông là *dâm thơ*. Nếu văn học dân gian miêu tả tính dục như một phương thức thẩm mỹ tạo nên tiếng cười, văn học trung đại sử dụng tính dục nhằm chống lại các quan niệm Nho giáo phong

kiến thì với *Hà Hương phong nguyệt*, lần đầu tiên sự trở đi trở lại của tính dục như một ám ảnh nghệ thuật trung tâm khẳng định vị trí của nó trong quan niệm thẩm mỹ của nhà văn.

Vì thế trong *Hà Hương phong nguyệt*, quan niệm tính dục là một nhu cầu rất tự nhiên được gửi gắm qua suy nghĩ của nhân vật Hà Hương: “*Đêm nay vợ chồng hiệp mặt, khúc độc đã bày tỏ, như phận tôi bấy chừ, chắt lỏng cũng ở tay, nhờ ơn chàng tế độ. Xin chàng hãy hết lòng chiếu cố, mưa cháp nê giận lấy khổ thân tôi, thành lỡ tan chàng ra sức đắp bồi, loan phụng mới sánh đôi như trước. Lời tục nói: Nước đã đổ khó hốt đầy lại được, như ai kia mà rằng, chớ như chàng mà còn thương, dầu cho nguyện ước tính cũng xuôi*” [1]. Ta có thể nhận thấy trong lời nói của Hà Hương ẩn kín bản năng khao khát nhục thể khi gặp lại Nghĩa Hữu - *khúc độc* là rãnh nước quanh co, đây chỉ điều sâu kín tế nhị trong lòng. Lê Hoàng Muru đã đặt nhu cầu của xác thịt ngang hàng với nhu cầu của tinh thần. Tình yêu không chỉ được thể hiện bằng lời nói mà phải bằng những cảm xúc thăng hoa trong hoạt động tính giao, bởi tình yêu mà không có tính dục cũng là thứ ái tình nửa vời. Ngay cả Nghĩa Hữu dù đã chia tay Hà Hương lấy vợ mới là Nguyệt Ba nhưng khi gặp lại vợ cũ cũng không kiểm soát được cái tôi bản năng dục tính vùng dậy: “*Hà Hương thêm núng mà hồng, Nghĩa Hữu càng trông càng khoái. Thương quá nên hóa dại.*” [2]. Bản năng tính dục tự nhiên của con người luôn thôi thúc, ám ảnh trong lòng Hà Hương, dù đã chấp nhận rời khỏi nhà họ Đậu nhưng đêm đêm vẫn thao thức nhớ chồng, tìm đến Nghĩa Hữu đợi chờ gần như suốt đêm mưa gió: “*Đợi Nghĩa tới đầu canh ba mà chẳng thấy, liền tắm mưa mà trở lại nhà, sâu thăm biết sao kể xiết. Về tới nhà Hà Hương thay*

đồ rồi nằm lăn qua lộn lại, giấc nhấp chằng yên, nghĩ chẳng biết làm sao mà tình nhân thất tín” [3]. Có thể nói lúc này, tính dục trở thành ngôn ngữ duy nhất để Nghĩa Hữu, Hà Hương trao đổi tình cảm với nhau.

Như vậy diễn ngôn tính dục trong *Hà Hương phong nguyệt* nhìn ở phương diện tính dục - bản năng tự nhiên của con người là một sự nhìn nhận rất mới trong tư tưởng Lê Hoàng Muru. Trong bối cảnh xã Nam Bộ đang còn chịu ảnh hưởng nặng nề của luân lý Nho giáo mà *Hà Hương phong nguyệt* lại chạm vào vấn đề tính dục như một nhu cầu bản năng chi phối suy nghĩ, hành động của con người. Tính dục thuộc về cơ chế tự nhiên của sinh học - và đời sống sắc dục của con người nên nhìn nhận là một nhu cầu tự nhiên có tính nhân bản.

Trong *Bản thảo kinh tế triết học*, một mặt C. Mác thừa nhận bản năng tự nhiên của tính dục: “*Tính dục là sức mạnh bản chất của con người trong việc theo đuổi một cách mãnh liệt đối tượng của mình*”. Mặt khác, ông cũng đề cập đến mặt xã hội của tính dục. Căn cứ trên sự kết hợp giữa mặt tự nhiên và xã hội của nó mà ta phán đoán được trình độ văn minh của con người: “*Do đó, loại quan hệ này đã bằng một hình thức cảm tính, một sự thực rõ ràng dễ thấy, để chứng tỏ đối với con người, thì bản chất của nó trở thành của giới tự nhiên ở mức độ nào, hoặc là ở mức độ nào thì giới tự nhiên mới trở thành được bản chất của con người. Do đó, căn cứ theo loại quan hệ này, có thể phán đoán toàn bộ trình độ văn minh của con người*” (Nguyễn Đức Bình và cộng sự, 2000: 127).

Có thể nhận thấy, cảm hứng phê phán mặt trái của đời sống tính dục, chúng ta từng bắt gặp trong sáng tác dân gian, thơ Hồ Xuân Hương, tiểu thuyết Vũ Trọng Phụng. Trong *Giông tố, Làm đĩ, Số đỏ*, nhà văn Vũ

Trọng Phụng sử dụng tính dục như một phương tiện thể hiện sự suy đồi đạo đức. Nhân vật Tuyết trong *Số đỏ* đã cố giữ mình còn nửa chữ trinh để xứng đáng với một cô gái ngoan, tân thời. Với lối sống thực dụng của xã hội thì sự suy đồi ấy càng bùng phát mạnh mẽ hơn. Lúc này tính dục gắn liền với lối sống buông thả, hưởng lạc của những kẻ giàu có hoặc tính dục gắn bó một cách mật thiết với các giá trị vật chất. Qua đó cho thấy tính dục cũng có tính giới hạn của nó. Ở mặt xã hội, tính dục thể hiện ở khía cạnh đạo đức, luân lý.

Ấm ảnh điển ngôn tính dục trong *Hà Hương phong nguyệt* đã thôi thúc Hà Hương bày mưu tính kế để hãm hại Nguyệt Ba - vợ mới cưới của Nghĩa Hữu. Hà Hương đã tìm cách đánh thuốc mê, rồi thuê bọn lái thuyền đưa Nguyệt Ba đi bật vô âm tính, để chiếm đoạt Nghĩa Hữu, bên cạnh đó còn không ngừng vu khống rằng Nguyệt Ba không chính chuyên, bỏ chồng theo trai: “*Như vậy mình mới biết, kéo mình chē tôi lang chạ, vợ mình nay mới thiệt chính chuyên, giả đi cúng chùa mà quyến luyến bọn chèo thuyền, dối rằng cầu phật, kết duyên cùng lái phụ. Ngày ra ghe, chèo xa xa một đôi rồi đem vào ụ, rút sào banh, cắm sào mũ*” [4]. Nghĩa là Nguyệt Ba mang tiếng đi chùa cầu phật, lại đi lang chạ với bọn phu thuyền, vào bờ làm điều bất chính. Quả là bản năng dục tính đã chi phối hành động con người, đã khiến cho Hà Hương bày ra mưu kế thâm độc.

Lại nói về nhân vật Nghĩa Hữu, dù biết vợ mới Nguyệt Ba bị vợ cũ Hà Hương hãm hại nhưng lại bất lực trước sự ham muốn thể xác, trước vẻ đẹp của Hà Hương, ý chí đã bị đánh gục, anh ta đã hoàn toàn lệ thuộc vào bản năng: “*Nghĩa muốn nói kế độc của Hà Hương, mà nói tới đó lại ngừng, dường như ai bụp miệng. Cuộc ái ân liền khiến, Hữu*

động lòng thương nhớ Hà Hương, Hữu mới bước lại giường nằm thờ mà chắc lưỡi (...) khá khen cho đôi lứa gặp nhau như lửa với rom. Hữu mà thấy Hương như đôi thấy com, nào tưởng việc trả hờn cho vợ. Hữu bước vào hãm hử, Hà Hương mừng tỏ mở ôm hun” [5]. Trước sự trỗi dậy mạnh mẽ của bản năng tính dục, trong tầng sâu vô thức, con người khó có thể kiểm soát được bằng lý trí. Có thể nhân vật Nghĩa Hữu đã hoàn toàn bị dục vọng chế ngự, anh ta mất kiểm soát trước vẻ đẹp nhan sắc của Hà Hương.

Sau khi vụ việc hãm hại Nguyệt Ba bị bại lộ, Hà Hương bị giải lên quan phán xử. Vậy mà quan Phó Lý thấy vẻ đẹp Hà Hương mà thương, không nỡ ra tay đánh, buông lời ve vãn: “*Nàng làm sao mà nước da trắng nõn, tay mỗi ngón móng dài, căng ra để nằm ngay, nhan sắc tày Đắc Kỳ. Quần lãnh sát da xem khoai chí, áo nu huê mỹ thấy phải lòng, kiềng nghệ chói má hồng, chuỗi vàng thêm duyên thắm*” [6]. Người cầm cân nẩy mực nơi công đường lại ăn nói những lời ong bướm với phạm nhân. Kế đại diện cho pháp luật giữ gìn luân lý - đạo đức lại tỏ ra suy đồi đạo đức - luân lý. Vì thế, ở khía cạnh này, điển ngôn tính dục như một sự đả phá vào tường thành cái gọi là giữ gìn phong hóa trong xã hội Nam Bộ thời bấy giờ.

Bên cạnh đó nhà văn còn khắc họa tính cách ngang tàng, sống phong lưu có phần dâm dăng, hám tiền của Hà Hương: “*Thằng này nhiều bạc, nó lại muốn... nọ... kia, nay mình gặp lúc gian truân, nhắm mắt đánh liều lấy của, lươn lấm đầu chi nệ, miễn có ít nhiều gây dựng giang cang. Làm lén một chút Hữu không hay, lại thêm ở đây là chỗ lạ lùng, ai biết đặt thối lông tìm vít*” [7]. Cứ như thế, một nàng Hà Hương đã từng là lá ngọc cành vàng của con nhà gia thế, đã

từng bước trượt dài trên con đường tha hóa với lối sống buông thả chạy theo dục vọng, Trên hành trình đó Hà Hương đã gặp chú Bảy, Ba Hạnh, Ái Nghĩa, ... những người đàn ông đi qua đời nàng đủ mọi tầng lớp, tuổi tác nhưng tựu chung nàng sẵn sàng đánh đổi thân xác để có tiền và tình: “*Đây này, tôi cho trước nàng một miếng giấy xăng (cent) chùng đôi ta lên phận gồi chăn, nàng muốn mấy ngàn cũng có*” [8].

Nói như vậy không phải Lê Hoàng Muru quá đề cao tính dục như một số nhà phê bình cùng thời đã phê phán tiểu thuyết của ông là *dâm thơ*. Trong các sáng tác của mình ông vẫn khẳng định, dù tính dục có vị trí trong đời sống con người, nhưng vì nó thuộc về phần vô thức nên cũng có tính hai mặt. Nếu không giáo dục đúng đắn, không tiết chế nó sẽ trở thành một vẩn nạn, làm tha hóa con người.

3. Tính dục - phương tiện giải tỏa sự cô đơn

Nhân vật trong *Hà Hương phong nguyệt* ít nhiều đều mang nỗi cô đơn. Nghĩa Hữu sau khi bỏ vợ, lấy được Nguyệt Ba đẹp người, đẹp nét nhưng cũng không được hạnh phúc, luôn cảm thấy cô đơn, buồn bã nhớ mong Hà Hương: “*Nghĩa Hữu ra đầu ngõ ngó nông, phút chốc động tình nhớ bạn. Nhớ những lúc vào màn ra trướng, nhớ những khi kẻ gồi phụng dựa màn loan, nhớ cho tới tiếng nói tiếng cười, nhớ cho tới tương đi, tương đứng. Nghĩa Hữu đứng thờ ra chặc lưỡi, dạ bùi ngùi xiết nỗi thương, thấy kẻ người lại bên đường, trông cho thấy mặt Hà Hương mà chẳng thấy*” [9].

Trong *Hà Hương phong nguyệt*, Lê Hoàng Muru đã xây dựng, nhân vật phụ nữ kiểu mới hoàn toàn đối lập với mẫu người phụ nữ truyền thống đó là Hà Hương: “*Con gái Trần Quế tên là Hà Hương, nhan sắc đẹp đẽ, bởi vì vợ chồng Trần Quế nâng niu*

như ngọc, nên Hà Hương khinh ngang không tuân cha mẹ, quen tánh hỗn hào, phận gái mà thêu tui may vá bạnh tuột, việc bếp núc không xong, được có một điều đánh phấn soi gương, không nhánh vòng vòng kiềng chuỗi, sớm thì đánh áo quần dạo xóm, tối thì đi hát lý đờn ca” [10]. Hàng xóm xung quanh đều lắc đầu, ngao ngán, vì kiểu người như Hà Hương thật sự lạc lõng trong xã hội còn nặng tư tưởng giáo điều phong kiến. Con gái là phải bếp núc, thêu thùa, thùy mi, nét na, “*nữ công nữ hạnh vẹn toàn*”. Nhưng Hà Hương sớm thì trang điểm *dạo xóm, tối thì đi hát đờn ca*, năm 18 tuổi đã bộc lộ xu hướng nổi loạn.

Sau khi chia tay rời khỏi nhà chồng, Hà Hương sống một mình ở một ngôi nhà lá xóm chợ: “*Hoa xuân thắm mọc càn giữa chợ, biết mấy ngàn ông bướm lại qua, nào những thầy Cai, thầy Phó, nào là chú Xã, ông Hương, cho tới Tài phú, ông Bang, cũng lần làng tới đá. Nhà rần rần như hội. Hà Hương mỏng mảnh vòng vàng, lại có tư tập quân hoang để làm tay chưa sai khiến*” [11]. Phải chăng con đường tính dục chính là hành trình con người cô đơn đang đi tìm lại bản ngã của mình trước thực tại là những nỗi cô đơn, sự trống rỗng, bất an của cuộc sống trần gian tạm bợ và vô giá trị. Cuộc sống của Hà Hương có vẻ như đông vui, sớm tối trai gái tụ họp. Nhưng đêm về nàng lại một mình cô đơn. Một bên là lối sống trụy lạc, suy đồi, nặng mùi dục vọng. Mặt khác đó là nỗi cô đơn tận cùng của tâm hồn con người: “*Em ngoài này khác thể như vọng vu, Chàng ở trông như cá kia gặp nước/ Em dầu nhớ biết làm sao, Dầu mấy năm cũng phải đợi trông/ Em xa anh như bướm xa bông, Chàng xa thiếp như ong lạc nhụy/ Ngồi nghĩ tới dòng châu hội lụy/ Đêm đêm nằm nước mắt rung rung*” [12].

Ngòi nhân vật Hà Hương, Nghĩa Hữu,

Lê Hoàng Mưu còn xây dựng con người cô đơn khác đó là Chú Bảy: “*Nói về chú Bảy, vốn là người Chà Và, tới lách ở đặng mười năm, chuyên một nghề tiền thuê bạc mướn. Chú Bảy ăn cần ở kiệm, chắt lót đặng trót muôn, cho vai lợi vô thì nhiều, ăn thì tốn ít, ăn thì ăn những cà ri với nghệ, bần thì bần chần đống khô, không giàu sao đặng, không con, không vợ, không tớ gái tớ trai, một mình ở vậy ngày tháng, nào khác thầy tu ở núi*” [13]. Từ đó, ta có thể thấy chú Bảy làm nghề mà ngày nay ta gọi là cho vay nặng lãi, lối sống thì bần tiện, cô độc. Chính tâm thức cô đơn một mình, không vợ con, mang trong mình ảm ức tính dục sâu sắc mà chú Bảy nhìn thấy Hà Hương đã nở lòng đắm đuối: “*Người đâu mà xinh đẹp, lạc vô tới chốn này, phải đặng vợ như vậy, dẫu tốn mấy ngàn không tiếc*” [14]. Rồi đem tiền vàng ra để gạ tình với Hà Hương như là cách để giải tỏa nỗi cô đơn: “*Chị mà chị muốn chi cũng có, lại thêm ai hay mà vạch lá tìm sâu. Tôi nói thiệt chị mà ừ, tôi mua cho hai sợi dây chuyền, đeo nặc chuỗi vàng liền sấm. Tôi mua cho ba chiếc cà rá hột xoàn nước trắng, sẵn của dùng có thiếu chi đâu*” [15]. Như vậy các nhân vật tìm đến tính dục không chỉ với mục đích thỏa mãn thể xác, tìm kiếm tình yêu mà còn nhằm giải tỏa nỗi cô đơn hoặc giải tỏa ảm ức tính dục.

4. Ngôn ngữ cơ thể và hành vi nhục thể

Trần Đình Sử (2012) khẳng định: “*Đối với văn học, thân thể là thân thể sống, nhưng không giản đơn là thân xác, xác thịt. Xem thân thể chỉ là xác thịt, có nghĩa là thu hẹp nó, tầm thường hóa nó. Trong con người sống, thân thể thấm nhuần tâm hồn. Chỉ xác thịt không phải là thân thể người, tính dục cũng không phải là thân thể người. Chỉ có cảm xúc tâm hồn mới biến thân thể thành ngôn ngữ*”.

Trong tác phẩm văn học, thân thể

không còn là phạm trù của phạm tục, tội lỗi phải che giấu mà nó được biểu hiện tự nhiên, kiêu hãnh: “*Có lúc thân thể trở thành ngôn ngữ của đọa đầy, trừng phạt, có lúc trở thành ngôn ngữ phản kháng, cự tuyệt và hy sinh, nhưng phần nhiều trở thành ngôn ngữ của sự thân mật, thức tỉnh, giải phóng và của vẻ đẹp trần gian*” (Trần Đình Sử, 2013). Đọc các tiểu thuyết *Hà Hương phong nguyệt* của Lê Hoàng Mưu, chúng ta dễ dàng nhận ra lớp ngôn ngữ thân thể đậm đặc mà nhà văn sử dụng khi miêu tả ngoại hình nhân vật nữ: “*Nàng làm sao mà nước da trắng nõn, tay mỗi ngón móng dài, cẳng ra để nằm ngay, nhan sắc tày Đắc Kỳ. Quần lãnh sát da xem khoai chí, áo nu huê mỹ thấy phải lòng, kiềng nghệ chói má hồng, chuỗi vàng thêm duyên thắm*” [16]. Nhà văn dành thiện cảm đặc biệt cho nhân vật nữ trong sáng tác của mình. Dù ở địa vị, thân phận nào họ đều toát lên vẻ đẹp thánh thiện, căng tràn sức sống, đậm chất phồn thực: “*Liếc mắt ngó Hà Hương nhan sắc tợ như tiên, miệng nói có duyên cha chả, mày tằm mắt phụng, lại thêm má phấn môi son, thiệt là giá đáng đức bằng vàng, trong đời đờ có ít*” [17]. Lê Hoàng Mưu miêu tả rất nhiều ngoại hình nhân vật Hà Hương như miệng, lông mày, môi, làn da, quần áo, đồ trang sức, ... để lột tả vẻ như tiên của Hà Hương khiến bao nhiêu người đắm đuối, say mê.

Bằng thái độ trân trọng cái đẹp và quan điểm đề cao thân xác, nhà văn chú ý đến miêu tả vẻ đẹp thân thể của con người, đặc biệt là người nữ. Đó là vẻ đẹp đậm chất phồn thực. Lê Hoàng Mưu cũng né tránh, hạn chế việc đưa vào các từ ngữ thông tục. Qua việc khẳng định vẻ đẹp thân thể là cách nhà văn hướng đến xác lập quan điểm đề cao thân xác thay vì khinh miệt nó.

Khác với lối nói “đồ tục giảng thanh”

của Hồ Xuân Hương, luồng gió của sự tiếp xúc văn hóa phương Tây mà cụ thể là văn hóa Pháp của văn học Quốc ngữ Nam Bộ vào cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX đã cho phép Lê Hoàng Mưu được sử dụng những diễn ngôn trực tiếp để nói về chuyện chăn gối. Ngoài sử dụng các tính từ để miêu tả về đẹp cơ thể, nhà văn còn sử dụng nhiều động từ mô tả trực tiếp sinh động các hành vi tính dục và đụng chạm cơ thể. Đó là điểm mới mà ngôn ngữ miêu tả của tiểu thuyết Quốc ngữ Nam Bộ rất hiếm có.

Trong *Hà Hương phong nguyệt*, Lê Hoàng Mưu có nhiều lần miêu tả hành vi nhục thể xoay quanh nhân vật Hà Hương với Nghĩa Hữu, tiêu biểu như: “*Hữu không nói nói được một lời, ôm vợ mà hun như bướm lại với hoa, nhan sắc mặn mà! Hữu uống nước lao canh còn khát*” [18]. Cách miêu tả hành vi tính dục của Nghĩa Hữu mà Lê Hoàng Mưu sử dụng trực tiếp qua ngôn ngữ hành động *ôm vợ mà hun* rồi so sánh, liên tưởng sống động sự thèm khát của Nghĩa Hữu như *nước lao canh còn khát*, nghĩa là uống nước mà vẫn còn khát. Qua đó, thấy được sự say tình đến điên dại của Nghĩa Hữu. Táo bạo nhất là đoạn Lê Hoàng Mưu miêu tả cảnh Hà Hương đến gặp chú Bảy: “*Hương với Nghệ vui chung một cuộc. Chú Bảy làm tợ như cửu bạn phùng cam vũ, khác nào bằng điều ngộ lam phong, Hương thì khổ như thuyền bị sóng đánh giữa dòng, chắc lười rên la đường như sấm*” [19]. Có lẽ Lê Hoàng Mưu là người dám miêu tả chân thực đầu tiên trong tiểu thuyết Nam Bộ cảnh làm tình trai gái có cả nhịp điệu của *lam phong*, của *sóng đánh*, đặc biệt có âm thanh rên la *như sấm*.

Việc miêu tả một cách rõ nét những chi tiết làm tình hay mô tả tiếng kêu cơ thể con người như Lê Hoàng Mưu quả là táo bạo. Trong khi ông là một nhà văn sống trong

thời đại của một nền văn chương giao thời vẫn còn đề cao những vấn đề luân lý - đạo đức Nho gia. Mặc dù, từng bị kết án là khiêu dâm, là thứ văn chương dâm uế, nhưng thực ra bằng chính sự can đảm trong ngòi bút mà ông cũng chỉ có ý trình bày một bộ mặt trái khác của xã hội, nêu lên những tệ hại nhằm hướng đến việc giáo dục, hướng thiện.

5. Kết luận

Hà Hương phong nguyệt của Lê Hoàng Mưu có thể xem là tiểu thuyết tâm lý - xã hội tiêu biểu của văn học Quốc ngữ Nam Bộ cuối thế kỷ XIX đầu thế kỷ XX. Tác phẩm đã đề cập táo bạo vấn đề tính dục, thời điểm đó còn được xem là điều cấm kỵ trong văn chương. Diễn ngôn tính dục trong tiểu thuyết *Hà Hương phong nguyệt* đã đánh dấu bước chuyển mình của hệ hình tư duy từ *Trung đại* sang *Hiện đại*. Tính dục là một nhu cầu sống của con người. Bên cạnh đó, thể hiện sự suy đồi của đạo đức hay nhu cầu cần giải tỏa của một tâm trạng cô đơn, trống rỗng. Có thể nhận thấy trong *Hà Hương phong nguyệt*, tính dục được nhìn nhận không còn là vấn đề thuộc về đời sống cá nhân, riêng tư của từng người mà mang trong mình quyền năng về sự sống. Thông qua diễn ngôn tính dục, tiểu thuyết *Hà Hương phong nguyệt* đã tái hiện một bức tranh xã hội muôn màu. Đó cũng có thể là lối sống hưởng thụ, phóng đãng của một số người, khi vỏ bọc bị cởi bỏ thì bản chất của họ cũng được phơi bày. Tính dục cũng có tính hai mặt của nó. Một mặt, nó mang đến tình yêu, sự thỏa mãn, thăng hoa của cuộc sống, sự cứu rỗi và tái sinh. Mặt khác nó cũng sẽ trừng phạt, mang đến sự hủy diệt khi ta vượt quá giới hạn cho phép. Tính dục của con người trở thành một phương tiện để Lê Hoàng Mưu kiến tạo hiện thực, tìm ra bản chất người trong mỗi con người.

Chú thích

[1] Lê Hoàng Mưu và Nguyễn Kim Đính (1914, 1915, 1916). *Hà Hương phong nguyệt* (Tập I-VI). Saigon, Imprimerie Saigonnaise. Võ Văn Nhơn sưu tầm, chỉnh lý, và chú thích (2018). Tp. Hồ Chí Minh, Nxb Văn hóa Văn nghệ, 35.

- [2] [18] Sđd, 34. [10] Sđd, 18.
 [3] Sđd, 38. [11] Sđd, 23.
 [4] Sđd, 50. [12] Sđd, 30.
 [5] Sđd, 49-50. [13] [14] Sđd, 139.
 [6] [16] Sđd, 91. [15] Sđd, 141.
 [7] Sđd, 140. [17] Sđd, 155.
 [8] Sđd, 204. [19] Sđd, 114.
 [9] Sđd, 27.

Tài liệu tham khảo

Freud, S. (1917). *Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse. Phân tâm học nhập môn*. Nguyễn Xuân Hiếu dịch (2020). Hà Nội, Nxb Văn

học.

Jung, C. (1964). *Essai d'exploration de l'inconscient. Thăm dò tiềm thức*. Vũ Đình Lưu dịch (2007). In trong *Phân tâm học và văn hóa tâm linh*. Hà Nội, Nxb Văn hóa Thông tin, 111-210.

Nguyễn Đức Bình, Đặng Xuân Kỳ, Trần Ngọc Hiền, Hà Học Lợi, Phạm Xuân Nam, Trần Đình Nghiêm, Trần Xuân Trường (2000). *C. Mác và Ph. Ăng-Ghen Toàn tập*, Tập 42. Hà Nội, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật.

Trần Đình Sử (2012). *Ngôn ngữ thân thể trong thơ Bích Khê*. Nguồn: <https://xunauvn.org/tag/ngon-ngu-than-the-trong-tho-bich-khe/>.

Vũ Thị Hương (2018). *Diễn ngôn tính dục trong tiểu thuyết Việt Nam đương đại (Qua một số tác giả và tác phẩm tiêu biểu)*. Luận án Tiến sỹ, Đại học Quốc gia Hà Nội.